

# A MAGYAR SPORT KIVÁLÓSÁGAI TEHETSÉGFÖLDRAJZI LÁTÓSZÖGBŐL

*THE EXCELLENCES OF HUNGARIAN SPORT  
FROM A TALENT GEOGRAPHIC PERSPECTIVE*

**GYÓRI FERENC\***

## **Abstract**

This survey is an attempt to apprehend spatial problems of sport talent balance from a geographical point of view by describing the spatial appearance of birthplaces and death places. The digital version of the Hungarian Biographical Encyclopedia, containing nearly 20,000 entries was used for this purpose. The indicators, gained from the data available and the conclusions derived from them, as well as the spatial patterns are all the results of a broad perspective of model analysis. The results of our research revealed the concentration processes of sport talent streaming, the predominance and draining effect of Budapest, the larger capacity of sport talent nurturing in the southern part of the Hungarian Great Plain, and the north-eastern allocation of the sport culture in Hungary in the last centuries. This research is related to the talent geography and also the geography of sports with its new methods and thematic maps. Key words: sports geography, talents geography, sports talents, Hungarian sport.

## **1. Bevezetés**

Tanulmányom sport- és tehetségföldrajzi ihletésű problémafelvetése nem teljesen új. Egyrészt azért, mert mindkét földrajzi szubdiszciplína részét képezi a kulturális földrajz egyre szélesedő hazai és nemzetközi diskurzusának, másrészt azért, mert különféle kommunikációs csatornákon keresztül naponta jutunk földrajzi információkhoz sportolói kiválóságainkkal kapcsolatban. Olvasunk, hallunk többek között arról, honnan hová igazolnak hivatásos versenyzőink, mely országok, klubok szerepelnek legsikeresebben a világversenyeken, hogyan hat a helyi gazdaság fellendülése, vagy visszaesése az élcsapatok játékosállományára, illetőleg arról, hogy a politikai és gazdasági szereplők összefogásával hol és milyen mértékben gyarapszik a sportinfrastruktúra. A sportkiválóságokat felvonultató nagy világesemények (pl. olim-

---

\* PhD, intézetvezető főiskolai docens, Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Testnevelési és Sporttudományi Intézet

piák, világ- és kontinensbajnokságok) tálcán kínálják a területi szintű összehasonlítás lehetőségét, s egyúttal láthatóvá teszik azt is, hogy a magas szintű sportolói teljesítményt garantáló szakmai munkát, edzéseszközöket – ritka kivételtől eltekintve – csakis kellően fejlett társadalmi, gazdasági, infrastrukturális háttér garantálhatja. Mindennek prózai oka van: míg ugyanis tehetség mint potenciál földrajzilag véletlenszerűen oszlik el a világnépességben, addig annak kibontakoztatása már sokkal inkább a társadalmi-gazdasági folyamatok eredményének tekinthető, ami nem függetleníthető a fejlődést biztosító erőforrások elhelyezkedésétől, elhelyezésétől sem.

A sport mint az emberi kultúra terméke születése óta kölcsönhatásban áll a földrajzi környezettel, vagyis a világnak azon részével, melyben mind a természeti, mind a társadalmi törvényszerűségek érvényesülnek. Egyes sportágak (pl. síelés, vízi sportok, tájfutás) kifejezetten a természeti környezet által kínált lehetőségek mentén alakultak ki, míg a társadalom- és gazdaságföldrajzi tényezők (pl. területi jövedelmi különbségek, sportinfrastruktúra eloszlása, demográfiai helyzet) ugyancsak hatással lehetnek különböző sportágak fejlődésére. A sport tehát jól körülírható térbeliséggel rendelkezik, ami térbeli rendezettségben és egyenlőtlenségekben nyilvánul meg, s amelynek léptéke a települési tértől a globális térig tart.

Mi magyarok nem csak Nobel-díjasainkkal, de olimpiai bajnokainkkal is szeretünk büszkélkedni. Van is rá okunk, hiszen hazánk a kezdettől komoly szerepet játszott a modern sportok, illetve az olimpiai mozgalom kialakulásában, s a mai napig minden idők legeredményesebb sportnemzetei közé tartozunk. Azt is magától értetődőnek tartjuk, hogy sportsikereink mögött álló tehetségünk kibontakozása nagyban múlik azon, hogy hová, milyen körülmények közé születünk, milyen képzést kapunk, s végül hol és miként tudjuk kamatoztatni talentumainkat. Mindezek tudatában, a sportkutatás iránt is elkötelezett geográfus joggal teheti fel azt a kérdést, hogy *a magyar sport nagy hagyományokra és magas szintű szakmai tudásra épülő eredményessége milyen területi jellemzők, hatótényezők mentén jön/jöhetett létre.*

Jelen tanulmány rövid szakirodalmi áttekintés és egy adatbázis-elemzés tükrében arra keres választ, hogy leírhatók-, modellezhetők-e azok a területi, települési különbségek, melyek a sporttehetségek kibocsátásában, illetve ugyanezek befogadásában jelentkeznek. Mindehhez persze el kell fogadnunk azt a – talán magától értetődő – tény, hogy:

- ha valaki magas szintű sportteljesítményt ért el az minden kétséget kizáróan tehetséges,
- a kiválóság sportteljesítménye jellemzi azt a földrajzi egységet (pl. országot, régiót, megyét, települést) amelyet képvisel.

Feltehető, hogy a sport kiválóságainak tehetségáztartási adataival leírható területi egyenlőtlenségek földrajzi szempontból éppúgy értelmezhetők és modellezhetők, mint bármely más társadalmi-kulturális jelenség, mely nem homogén eloszlásban van jelen a térben. A modellezéshez jól használhatók a sporttehetségek adatait tartalmazó kultúrtörténeti adatbázisok (pl. Magyar Életrajzi Lexikon).

## 2. Előzmények

A kérdéskör vizsgálatának – miszerint a tehetség térbelisége földrajzi eszközökkel kifejezhető – vannak hagyományai (Hantos 1936, Somogyi 1942) és újabb hajtásai (Tóth 1990, Győri 2011, Tóth-Győri 2011) a geográfiában. A földrajzi szempontok a sporttudományi ihletésű kutatási előzményekben is megjelennek főként a sportolóvá válás, az utánpótlásnevelés, a sportolói migráció, valamint a sportolói eredmények összehasonlítása kapcsán. Ma már közkeletű tézis, hogy a sportolói kiválósággá érés esélyei egy-egy társadalmon belül is differenciáltak. Hazai kutatások bizonyítják, hogy a szocio-kulturális és szocioökonómiai körülmények meghatározzák a sporthoz való viszonyulást, ezért a sportoló társadalmi helyzete nagy mértékben befolyásolja teljesítményét is (Földesiné 1996, Bognár et al. 2006). A társadalmi, gazdasági és infrastrukturális fejlettség területi mutatói mérhető kapcsolatban állnak a rendszeresen sportolók számával, eredményességével, karrierjével (Kovács és Velencei 2009, Bánhidi 2011). A sportolói eredményesség a társadalom *mozgásműveltségének* állapotát is tükrözi, vagyis a gyakorlati és elméleti elemeket is tartalmazó kultúrjavak függvénye (H. Ekler és Rétvári 2006).

A sportolói tehetséggondozás kérdésköréig eljutva kiderül, hogy a sportoló gyermekek családjában az átlagosnál magasabb az egy főre jutó jövedelem, a családok nagyobb lakásban laknak, a szülők iskolai végzettsége pedig lényegesen magasabb az átlagnál (Bánáti 2002). Mivel e különbségek földrajzi dimenziókban is tapinthatók, a sporttehetségek felkutatása, az utánpótlásbázis szélesítése céljából indított, állami tehetséggondozó programok területi szempontokat is figyelembe vesznek. Ugyanakkor tény az is, hogy az országos szintű utánpótlás-nevelő rendszerekbe (pl. Sport XXI. Program, Héraklész Bajnokprogram) nagyobb eséllyel kerülnek be a tehetségek a fővárosból és a fejlettebb városokból, régiókból, mint a lemaradtakból (Velencei A. 2012). A területiség kérdése tehát megjelenik nemzeti és kistérségi sportstratégiáinkban, a különféle tehetségfejlesztő programokban, illetve a regionális, vagy országos vonzerejű sportakadémiák koncepcióiban is (Kozma 2010).

Jó néhány sportszociológiai kutatás foglalkozik az élsportolók vándorlásával, migrációs sémáival, a területi mobilitást kiváltó húzó és taszító erőkkel (Dóczi 2007, Molnár és Gál 2008, Ács 2007, 2009). Tanulságuk, hogy a sport globalizálódása és kommercializálódása mára fellazította a korábban tehetségmegtartó szerepet játszó lokális kötődéseket, ezért a kedvezőbb edzésfeltételeket, fejlettebb orvosi ellátást, méltóbb anyagi és erkölcsi megbecsülést kereső sporttehetségek szívesen vándorolnak a mindezt biztosítani tudó országokba. További hajtóerő lehet továbbá az is, ha adott sportágban kiélezett küzdelem folyik az olimpiai válogatott csapatba kerülésért, ám az új állampolgárság felvételével a versenyző szinte azonnal megválthatja repülőjegyét az olimpiára.

Az olimpiai szereplés, éremszerzés és azok területisége ugyancsak sokat boncolt problematika (Bánhidi és Farkas 2002, Győri 2014). Az éremszerzés esélyét természetesen befolyásolja a versenyző származási helye, hiszen az olimpiai mozgalom európai gyökerű, tehát az európai és az európai kultúrát importáló észak-amerikai országok dominanciája érvényesül benne (Bánhidi 2011). Az olimpiai eredményesség kapcsolatban állhat a résztvevő országok népességszámával is, hiszen a nagyobb népességszám a tehetségek nagyobb merítési lehetőségét jelenti (Lui és Suen 2008). Mivel azonban az olimpiai kvóták nem népességárányosan kerülnek kiosztásra, a népesebb országok eleve képtelenek ugyanolyan arányban érmet nyerni, mint amekkora népességi arányuk. Az olimpián résztvevő versenyzők számát ugyanis a Nemzetközi Olimpiai Bizottság határozza meg, egyeztetve a nemzeti olimpiai szövetségekkel (Bernard és Busse 2004). Más kutatók szerint az olimpiai eredményességet inkább a jóléti mutatókkal (pl. HDI, életminőség-index, alapszükséglet-index) kifejezhető társadalmi körülmények befolyásolják (Butter és van Der Tak 1995, Frank et al. 1995).

A sportolók számára komoly anyagi források kellene ahhoz, hogy felkészüljenek és részt vegyenek a különböző kvalifikációs- és világversenyeken. Bernard és Busse (2004) pozitív kapcsolatot talált a bruttó nemzeti jövedelem (GNI), a bruttó hazai termék (GDP) és az országok olimpiai eredményessége között. Johnson és Ali (2002) szerint a nyári olimpián való részvétel és eredményesség inkább a népességszámmal, míg a téli olimpiák eredményességi indexe jobbra a gazdasági mutatókkal hozható kapcsolatba. Az olimpiának otthont adó ország számára nemcsak üzleti, de sportszakmai hozzáadékkal is jár a rendezés: a hazai versenyzők ugyanis nem csak az olimpián, hanem már az azt megelőző, majd a rá következő időszakban is jobban teljesítenek a szokásosnál (Nevill 2009).

A nemzetközi szereplés nagyban függ a pénzügyi-szervezeti viszonyoktól és a sportra fordított kiadások nagyságától és elosztásától is (Nevill 2009).

Míg a központi irányítású országokban a versenysport működtetését gyakran teljes egészében állami források garantálják, másutt nagyobb részt alapítványi befizetések, szponzori támogatások, közvetítési jogdíjak segítik feltölteni a sportági szakszövetségek büdzsáját.

Lui és Suen (2008) felhívja a figyelmet arra is, hogy egyes országok esetében kimutatható egy olyan, a fentebb vázolt hatótényezőkkel nem magyarázható „sportteljesítmény-többlet”, mely feltehetően valamiféle maradék, eddig nem azonosított tényezők következtében alakul ki. E maradék tényezőcsoportnak a szerzők a „vitéségi faktor” elnevezést adták. A „vitéségi” világrangsorban Németország vezet, a második Kína, Magyarország pedig a harmadik helyen áll. Joggal feltételezhető, hogy itt, a „teljesítménytöbblet” kapcsán olyan, puha (soft) tényezők hatásáról van szó, melyek a nép testkulturájában, sporttal kapcsolatos tudásában, képzettségében, értékrendjében, mentalitásában, lelkiállapotában, vallási sajátosságaiban, valamint egyes sportágak hagyományaiban gyökereznek. Ezek a faktorok gyakran azonosíthatók egy-egy nemzeti sikersportág háttérében is (pl. amerikai kosárlabdázás, magyar vízes sportok) (Győri 2014).

A közelmúltban megjelent, a magyarság tehetségföldrajzát bemutató munkám (Győri 2011) sportolói kiválóságainkat, nemzeti, világ- és olimpiai bajnokainkat is érintette. Noha a teljes kutatás eredményei elsősorban kultúrtörténeti, kultúrföldrajzi jelentőségűek, számos különböző szakterületen szolgálták támpontként a tehetség-problematika továbbgondolásához (Gyarmathy 2013, Balogh 2015, Harmatiné 2015, Dövényi 2016, Lácay 2016, Malatyinszky és Becsei 2016, M. Császár és Wusching 2016, Szemerszki 2016). Jelen munkámban a sporttehetség-háztartás területi modellezésére e kutatás adatbázisát használom fel.

### **3. Anyag és módszer**

A továbbiakban magyarországi települések és megyék sporttehetség-háztartásának két fő összetevőjét, a sporttehetség-kibocsátó- és befogadó-képességet vizsgálom a magyarság teljes kultúrtörténetét felölelő, közel húszezer címszót tartalmazó Magyar Életrajzi Lexikon (a továbbiakban MÉL) (Kenyeres szerk. 2004) adatainak segítségével. A tehetség-háztartás modellezéséhez a MÉL-be felvett kiválóságok születési és halálozási adatait használom fel. Az elemzések és konklúziók az alábbi megkötésekkel értelmezendők:

- A sportolók születési helyeinek tér- és időbeli eloszlása reprezentálja azt a földrajzi-történelmi környezetet, s benne azokat az élethelyzeteket, melyek gyermek-, illetve ifjúkorban támogatták sporttehetségük kezdeti kibontakozását. Ergo, a születési helyeket tehetség-kibocsátó helyként értelmezem.

- A halálozási helyek tér- és időbeli eloszlása képviseli azt a földrajzi-történelmi környezetet, s benne azokat az élethelyzeteket, melyek később hozzájárultak a sportolói tehetség kiválósággáéréséhez, produktivitásához. A halálozási helyeket tehetség-befogadó helyként fogom fel. A MÉL általam feldolgozott kiadásában 1962-ig szerepelnek születési és 1990-ig halálozási adatok.

A MÉL teljes mintájának nagy elemszáma nem tette lehetővé annak vizsgálatát, hogy a születés, vagy halálozás adott földrajzi helyen véletlenszerűen, vagy valamiféle kényszerhelyzet hatására következett-e be. Az is természetes továbbá, hogy a kiválóság felé vezető útnak egyéb, igen fontos térbeli állomásai is vannak (pl. képzőhelyek). A MÉL szócikkei nem következetesek mindezek közlésében, így ezek figyelembe vételét ezúttal mellőzni kényszerültem.

Fentebb hivatkozott korábbi munkám eredményeként, korábról már rendelkezésemre állt egy 16603 soros *Adattábla*, mely a Lexikonba került hazai kiválóságok legfontosabb attribútumait tartalmazza. Ez magába foglalja a neveket, születési és halálozási adatokat, valamint azokat, a speciális ismérveket, melyek egy-egy kiválóságot jellemeznek. Ide kerültek továbbá azok, a speciális ismérvek rendszerezését megkönnyítő, ellenőrzött osztályba sorolással kialakított kódok is, melyek lehetővé tették – többek között – a *mozgásműveltség* (sport és egyéb mozgáskultúra) területén kitűnő kiválóságok leválogatását is. Egy kiválóság egyúttal – különböző kvalitásaiért – több kódot is kaphatott (1. táblázat).

**1. táblázat: Az Adattábla rekordjainak szerkezete**

**Table 1. The structure of Data Chart records**

Név (pl.)	Nem (1=fő, 2=nő)	Születés helye	Születés éve	Halálozás helye	Halálozás éve	Speciális ismérvek	1. kód-hely	2. kód-hely	3. kód-hely	4. kód-hely
Sipos Anna, Bíró Tamásné	2	Szeged	1908	Bp.	1988	asztaliteniszező, edző, sportvezető	211	156	415	0

Adatok forrása/Source of data: (Győri 2011)

A mozgásműveltségi tehetségkört további két területre és négy csoportra bontottam, melyek közül három a sporthoz kapcsolódik, míg a negyedik, a *tánc- és mozdulatművészet* átmeneti terület a művészetek és a sport között (2. táblázat). Ez utóbbit a tehetségkutatás szakirodalma szintén a „psichomotoros” kategóriába sorolja. A következőkben – az egyszerűség kedvéért – a

„mozgásműveltségi területen tehetséges személy” kifejezés mintegy leképezéseként, jobb híján a „sporttehetség”, vagy „sporttalentum” szóösszetételt használjuk.

A statisztikai és területi elemzéseket Microsoft Excel táblázatkezelő programmal, valamint az ArcGIS térinformatikai szoftverrel végeztem. A térbeliség modellezéséhez, a területi, települési összehasonlítás céljából népességszámra vetített fajlagos tehetség-háztartási mutatókat használok (kiválóságok száma/10 000 fő).

**2. táblázat: A Kódtáblázat részlete a szűrés találati adataival**  
**Table 2. Part of the Code Chart with the filtering hits**

Kód	Típus	Kód	Terület	Kód	Specifikum	Kódok száma
200	Mozgásműveltségi	210	Sport	211	Egyéni sportok	316
				212	Csapatjátékok	81
				213	Olimpiai, világ-, vagy Európa-bajnoki cím	44
		220	Tánc- és mozdulatművészeti	221	Tánc- és mozdulatművészet	75

Adatok forrása/Source of data: Győri (2011)

#### 4. Eredmények

A mozgásműveltségi tehetségtípusba a MÉL-be felvett kiválóságok 3,3 %-a (547 fő) sorolható. A minta maszkulinitási aránya magas, a férfiak és nők aránya 9:1, ami azonban még így is jóval kedvezőbb, mint a teljes mintára számított arány (14:1). Sporttehetségeink születési és halálozási adatait közel hiánytalanul ismerjük (98%-ban), többségük a huszadik században született (57 %) és halt meg (97 %). A kategória férfi és nő tagjai átlagosan, egyformán 64 évet éltek, ami viszont két évvel alacsonyabb a lexikonátlagnál.

A sporttehetségeink születési (kibocsátó) helyeinek száma összesen 165, melyből 93 található Magyarország mai területén. A történelmi hazából Budapesten (272 fő), Szegeden (8 fő), Nagyváradon (7 fő), Szabadkán és Egerben (6-6 fő) látták meg a legtöbbet a napvilágot. A kiválóságok 77 %-a született és 83 %-a halt meg jelenlegi államhatárainkon belül.

A városok tehetségvonzó hatása következtében a befogadó települések száma lényegesen alacsonyabb, mint a kibocsátóké. Az összes befogadó helyből (115 db) a mai államterületre csak 35 esik. A legtöbb sporttehetség

Budapesten halt meg (371 fő), ezt követi Bécs, Debrecen és New York (4-4 fő), valamint Kolozsvár, Pécs, Sydney, Szabadka, Szolnok és Tatabánya (3-3 fő). Fővárosunk sporttehetség vonzása példátlanul nagy, vándorlási aktívuma közel száz fő, vagyis vidéki városaink még együtt sincsenek vele egy „súlycsoportban”. A mai államterületen elhunyt tíz sporttalentum közül kilenc a fővárosban halt meg!

Budapest sportban is megnyilatkozó egyeduralmának problematikáját – e helyütt nem részletezendő – gazdasági, pszichológiai és szociológiai tényezők együttesen okozták. Tény, hogy a testnevelés és sport újszerű, urbánus formái eredetileg is itt gyakorolták a legnagyobb hatást, hiszen itt élt a legtöbb, helyzeténél és a főváros egészségügyi viszonyainál fogva a testedzést igénylő, s mindehhez idővel és pénzzel rendelkező ember (Vörös 1997). A huszadik század közepétől a nagy fővárosi egyesületek mögött álló politikai és gazdasági hatalom, a több és jobb választási lehetőség, a magasabb jövedelem ígérete, a magas szakmai színvonal, a szakszövetségek és a válogatott közelsége, valamint a jobb sportegészségügyi ellátás előnyt jelentett a főváros szülöttei számára, ugyanakkor hozzájárult a „vidék” fiatal, tehetséges sportolójának elszívásához is. Budapest a sportkarrier-építés során számos sportágban szinte kikerülhetetlen állomást jelentett és jelent ma is.

A mai határokon belüli városokra elkészített, 10 ezer lakosra vetített fajlagos mutatók valamelyest árnyalják a sporttehetség-háztartás területi képét (3. táblázat). A relatív, vagyis lakosságszámhoz viszonyított sporttehetség-kibocsátásban 6 talentumával (3 úszó, 1-1 vízilabdázó, labdarúgó és vívó) Eger megelőzi a fővárost is. Az is feltűnő, hogy a rangsorban az első tizenöt város közül kilenc az Alföldön, ebből is hét a Dél-Alföldön(!) található. Regionális központjaink közül Szeged áll a legelőkelőbb helyen (3. táblázat). A relatív sporttehetség-befogadásban újra csak látványosan kirajzolódik Budapest nagy megtartó- és vonzóképesége. Elszívó erejét a vidéki városaink köztösen sem tudták fékezni.

A születésszám-adatok és a szülőhelyek földrajzi koordinátáinak segítségével modellezni tudtam a születések súlypontjának az elmozdulását is (1. ábra). Két meghatározó, történeti periódust (1867-1919 és 1920-1962) alapul véve a keleti- északkeleti ország rész tehetség-kibocsátásának növekedése tapasztalható, ami a modernizáció, s ezzel együtt a sportkultúra elemeinek térbeli diffúzióját tükrözi.

A megyéink mai területére számított abszolút születésszámot tekintve (Budapest nélkül) Pest (18 fő), Csongrád és Győr-Moson-Sopron (13-13 fő), valamint Békés megye (12 fő) adta a legtöbb, Zala (2 fő) és Nógrád (3 fő) pedig a legkevesebb sporttehetséget. A legjobb Pest megyéből főként vívók,



evezősök, birkózók és ökölvívók kerültek ki. A népességszámra vetített fajlagos mutatók alapján Győr-Moson-Sopron vezet, de jól teljesít az Alföld délkeleti része (Csongrád, és Békés), valamint Tolna megye is (2. ábra). A leggyengébbnek két északkeleti megyénk, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Zala indexe mutatkozik. Jelentős makroregionális eltéréseket nem tapasztaltunk, szinte kizárólag a főváros-vidék dichotómia érvényesült.

**3. táblázat: A legjobb fajlagos sporttehetség-kibocsátó és -befogadó városok Magyarországon 1796 és 1990 között**

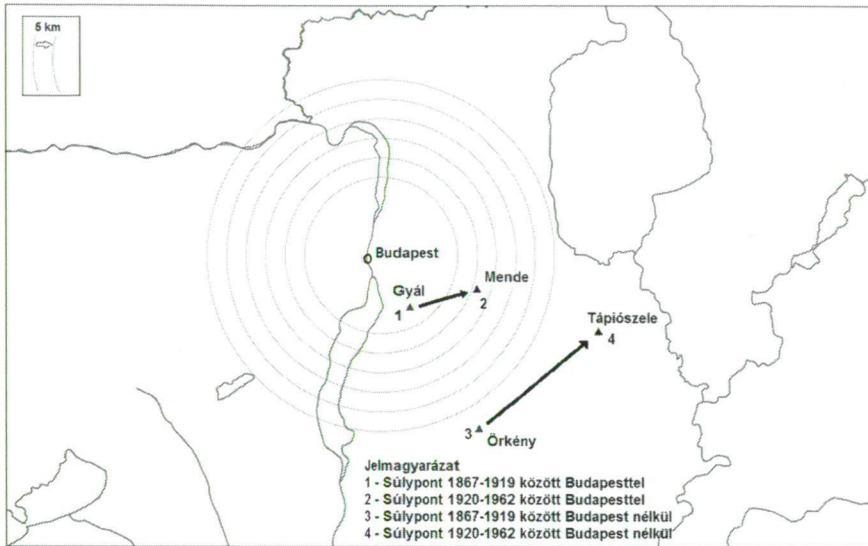
**Table 3. Towns and cities with higher talent release and reception indicators in Hungary between 1796 and 1990**

Hely	Város	Kibocsátási index	Hely	Város	Befogadási index
1.	Eger	1,53	1.	Budapest	1,84
2.	Budapest	1,51	2.	Siófok	0,88
3.	Szentes	0,90	3.	Cegléd	0,54
4.	Nagykőrös	0,79	4.	Békés	0,45
5.	Cegléd	0,79	5.	Tatabánya	0,40
6.	Pápa	0,72	6.	Tata	0,40
7.	Gyula	0,70	7.	Szolnok	0,38
8.	Szeged	0,68	8.	Nagykőrös	0,37
9.	Kiskunfélegyháza	0,60	9.	Gödöllő	0,35
10.	Szombathely	0,55	10.	Eger	0,32
11.	Salgótarján	0,53	11.	Gyula	0,29
12.	Gyomaendrőd	0,50	12.	Orosháza	0,29
13.	Győr	0,47	13.	Debrecen	0,19
14.	Békés	0,46	14.	Sopron	0,18
15.	Csongrád	0,44	15.	Pécs	0,18

Adatok forrása/Source of data: Győri (2011)

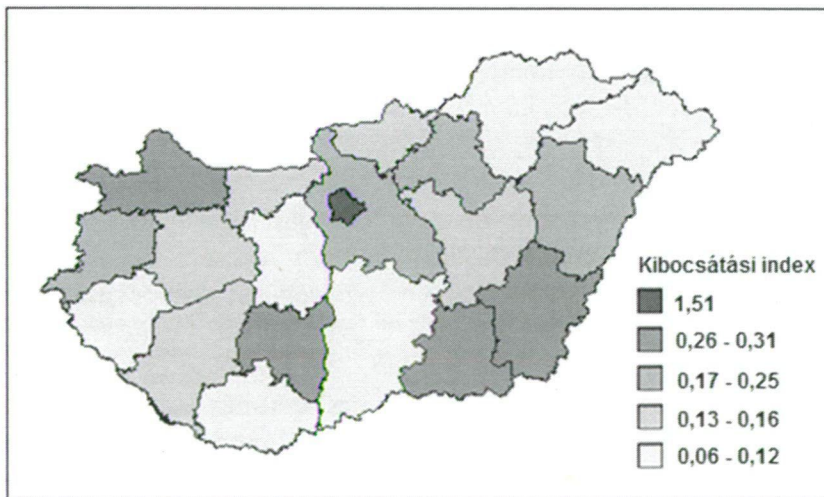
Az elhalálozás helye szerinti abszolút befogadási értékek megyénként is igen alacsonyak. Pest (9 fő) és Hajdú-Bihar megyében (6 fő) halt meg a legtöbb, Nógrád, Zala és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legkevesebb sporttalentum, azaz egyetlenegy sem. 10 ezer főre vetítve Komárom-Esztergom, Hajdú Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok, Pest és Somogy megyéé a legjobb és ugyancsak Nógrád, Zala és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyéé a legrosszabb érték (3. ábra). A belföldi vándorlás következtében a Dunántúl fajlagos befogadása átlagosan jobb, mint az Alföldé és Észak-Magyarorszáé.

**1. ábra: A sporttehetségek kibocsátási súlypontjának elmozdulása két időszak (1867-1919 és 1920-1962) átlagainak figyelembe vételével**  
**Figure 1. Shifting of sport talent's centre of gravity during two periods (1867-1919 and 1920-1962) based on talent releasing**



Adatok forrása/Source of data: Győri (2011)

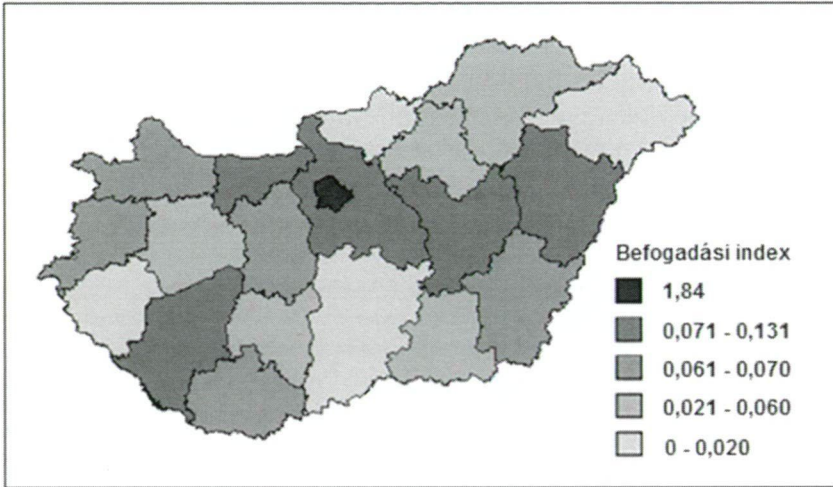
**2. ábra: A magyarországi megyék fajlagos sporttehetség-kibocsátása 1769-1962 között**  
**Figure 2. Specific indicators for releasing sport talents by counties in Hungary from 1769 to 1962**



Adatok forrása/Source of data: Győri (2011)

**3. ábra: A magyarországi megyék fajlagos sporttehetség-befogadása  
1769-1990 között**

**Figure 3. Specific indicators for reception sport talents by counties  
in Hungary from 1769 to 1990**



Adatok forrása/Source of data: Győri (2011)

### 5. Következtetések

Összegzésképpen megállapítható, hogy a sport kiválóságainak adataival leírható területi egyenlőtlenségek földrajzi szempontból éppúgy értelmezhetők, mint bármely más társadalmi-kulturális jelenség, mely nem homogén eloszlásban van jelen a térben. A Magyar Életrajzi Lexikonból válogatott adatok jó lehetőséget kínáltak a sporttehetség terének bemutatására, ám természetesen, hogy hasonló célokra számos egyéb adatforrás éppígy használható lenne (pl. sportlexikonok, évkönyvek, eredménylisták, internetes adatbázisok).

Munkám a sport és a tér kapcsolatának általánosabb megközelítésén túl azokra a területi, települési különbségekre hívta fel a figyelmet, melyek hazánkban a 18. sz. második felétől kezdődően a sporttehetség-kibocsátásban és -befogadásban jelentkeztek. Az eredmények értékelésekor természetesen figyelembe kell venni, hogy a tehetség bonyolult jelenség, mely az öröklött biológiai adottságok és a környezeti hatások eredőjeként jön létre, valamint

azt, hogy a tehetségtér – melyet a tehetséges személy és környezetének egymással kialakított interakciói hoznak létre – egy dinamikusan változó rendszer.

A modellezés eredményei utalnak bizonyos, korábban megfigyelt jelenségekre (pl. Budapest erős dominanciájára, elszívó hatására) és egészen új összefüggésekre, területi folyamatokra is (pl. a dél-alföldi városok átlag feletti tehetség-kibocsátása, vagy a sportkultúra északkeleti irányú allokációja). Mindezek eredetének, okainak részletes feltárása, a sportolói életutak állomásainak részletesebb bemutatása – például időföldrajzi aspektusú térypálya-modellek segítségével – csak több tudományterület szinergiáinak kihasználásával érhető el.

### Felhasznált irodalom

- Ács P. (2007): A területi egyenlőtlenségek feltérképezése során leggyakrabban alkalmazott mérőszámok bemutatása, a sporttehetségek területi elhelyezkedésének példáján. In: Rappai G. (szerk.): Egy életpálya három dimenziója: tanulmánykötet Pintér József emlékére. PTE KTK, Pécs. pp. 10-22.
- Ács P. (2009): A hazai sportolók migrációjának empirikus vizsgálata. In: Magyar Sporttudományi Szemle, 10. 38. p. 14.
- Balogh G. 2015: A regionális tehetséggazdálkodás vizsgálati módszerei a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Kar hallgatóinak példáján. In: Tér és Társadalom, 29. 2. pp. 127-148.
- Bánáti F. (2002): Az utánpótlás-nevelés társadalmi környezete. INEX Stúdió, Budapest.
- Bánhidi M., Farkas J. (2002): A sportföldrajz alapjai. In: Tóth J. (szerk.): Általános társadalomföldrajz II. Dialog Campus Kiadó, Budapest-Pécs. pp. 248-267.
- Bánhidi M. (2011): Sportföldrajz. Dialóg-Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- Bernard, A. B., Busse, M. R. (2004): Who Wins the Olympic Games: Economic Resources and Medal Totals. In: Review of Economics and Statistics, 86. pp. 413-17.
- Bognár J., Trzaskoma-Bicsérdy G., Révész L., Géczi G. (2006): A szülők szerepe a tehetséggondozásban. In: Kalokagathia, 1-2. pp. 86-95.
- Butter, F.A.G., van der Tak C.M. (1992): Olympische medailles als welvaarts-indicator. In: Economisch Statistische Berichten, 77. pp. 841-844.
- Dóczi T. (2007): Sport és globalizáció: A 21. század kihívásai. In: Kalokagathia, 1-2. pp. 5-13.
- Dövényi Z. (2016): Adalékok a zempléni táj tehetségtérképéhez, különös tekintettel a geográfiára. In: Kókai Sándor (szerk.): A változó világ XXI. századi kihívásai. Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza. pp. 179-185.
- Farkas J. (1998): A sportföldrajz elméleti és történeti kérdéseiről. In: Földrajzi Értékesítő, 47. 2. pp. 279-286.

- Földesiné Szabó Gy. (1996): A magyar sport átalakulása az 1989-1990-es rendszerváltás után. In: Földesiné Szabó Gy. (szerk.): A magyar sport szellemi körképe 1990-1995. OTSH-MOB, Budapest. pp. 13-52.
- Frank A. G., Butter, D., Van Der Tak, C. M. (1995): Olympic Medals As An Indicator Of Social Welfare. In: *Social Indicators Research*, 35. pp. 27-37.
- Gyarmathy É. (2013): The gifted and gifted education in Hungary. In: *Journal for the Education of the Gifted*, 36. 1. pp. 19-43.
- Győri F. (2011): Tehetségföldrajz: Magyarországi vizsgálatok. Egyesület Közép-Európa Kutatására, Szeged.
- Győri F. (2014): Szempontok az olimpiai eredményesség tehetség- és sportföldrajzi vizsgálataihoz. In: Balogh L, Molnár A, Győri F, Alattyányi I (szerk.): *Tehetségek a sportban: Sportszakmai tanulmány- és szakcikk gyűjtemény. Dél-alföldi Ifjúsági Életmód és Szabadidő Alapítvány*, Szeged. pp. 91-101.
- Hantos Gy. (1936): *Magyar Tájak – Magyar Kiválóságok*. Szerző kiadása, Budapest.
- H. Ekler J., Rétsági E. (2006): A sport értékei a modern társadalomban. In: *Kalokagathia*, 3-4. pp. 33-44.
- Harmatiné Olajos T. (2015): Az alulreprezentáltság kérdésköre. In: Páskuné Kiss Judit (szerk.): *A tehetséggondozó szolgáltatásokhoz való hozzáférés környezeti és intrapszichés tényezőinek vizsgálata*. Debreceni Egyetem, Debrecen. pp. 42-48.
- Johnson, D. K. N., Ali, A. (2004): A Tale of Two Seasons: Participation and Medal Counts at the Summer and Winter Olympic Games. In: *Social Science Quarterly*, 85., pp. 974–993.
- Kenyeres Á. ed. (2004): *Magyar Életrajzi Lexikon*. DVD könyvtár VI. Arcanum, Budapest.
- Kovács Á., Velencei A. (2009): A sport presztízse. In: Szatmári Z. (szerk.) *Sport, életmód, egészség*. Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 1273-1305.
- Kozma G. (2010): A sport szerepe az önkormányzatok marketingtevékenységében. In: *Földrajzi Közlemények*, 134. 4. pp. 431-441.
- Láczay M. (2016): A szakoktatás reformjának menedzsment szempontú megközelítése: Management-based approach of reform of the vocational training. In: *Közép-Európai Közlemények*, 9. 2. pp. 72-81.
- Lui, H.-K., Suen, W. (2008): Men, Money, and Medals: An Econometric Analysis of the Olympic Games. In: *Pacific Economic Review*, 13. 1., pp. 1–16.
- Malatyinszky Sz., Becsei J. (2016): A dél-alföldi tehetségek lehetőségei. In: Kókai S. (szerk.): *A változó világ XXI. századi kihívásai*. Nyíregyházi Egyetem Turizmus és Földrajztudományi Intézet, Nyíregyháza. pp. 391-401.
- M. Császár Zs–Wusching Á. T. (2016): Oktatás és tér: Válogatás az oktatásföldrajz nemzetközi és hazai kutatásaiból. In: *Iskolakultúra*, 16. 4. pp. 84-95.
- Molnár Gy., Gál A. (2008): A sporttal kapcsolatos migráció általános áttekintése. In: *Magyar Sporttudományi Szemle*, 9. 35. pp. 12-15.

- Nevill, A. M., Balmer, N. J., Winter, E. M. (2009): Why Great Britain's success in Beijing could have been anticipated and why it should continue beyond. In: *British Journal of Sports Medicine*, 43. pp. 1108-1110.
- Somogyi J. (1942): Magyarország tehetségterképe. *Társadalomtudomány (különlenyomat)* 1.
- Szemerszki M. (2016): Iskolai tehetséggondozó tevékenység a statisztikai adatok tükrében
- In. Kállai G. (szerk.): *Hozzáférés és esélyek a tehetséggondozásban. Család-, Ifjúság- és Népesedéspolitikai Intézet, Budapest.* pp. 24-52.
- Tóth J. (1990): A tudományos minősítéssel rendelkezők születési lakó- és munkahelyeinek területi sajátosságai. In. Tóth J. (szerk.): *Tér-Idő-Társadalom. MTA RKK, Pécs.* pp. 225-267.
- Tóth J., Győri F. (2011): Tehetségföldrajz. In. Kocsis K., Schweitzer F. (szerk.): *Magyarország térképeiben. MTA Földrajztudományi Kutatóintézet, Budapest.* pp. 117-120.
- Vörös K. (1997): Sport, városiasodás, polgárság. In. Glatz F. (szerk.): *Hétköznapiak a polgári Magyarországon. MTA Történettudományi Intézet, Budapest.* pp. 297-302.

## Összefoglaló

A tanulmány arra keres választ, hogy modellezhető-e földrajzi eszközökkel azok a különbségek, melyek egyes területek, települések sporttehetség kibocsátásában, vagy befogadásában jelentkeznek. A vizsgálat a magyarság teljes kultúrtörténetét felölelő, közel húszezer címszót tartalmazó Magyar Életrajzi Lexikon digitális változatának segítségével készült. Az eredmények rávilágítanak a sporttehetség-háztartás térbeli koncentrációs folyamataira, bemutatják Budapest túlsúlyát, elszívó hatását, a dél-alföldi települések, megyék átlag feletti kibocsátó képességét és szemléltetik a sport északkeleti irányú allokációját az utóbbi századokban. A kutatás újszerűsége – hazai sportföldrajzi és tehetségföldrajzi vonatkozású adalékain túl – módszertanában és tematikus térképeiben keresendő.

**Kulcsszavak:** sportföldrajz, tehetségföldrajz, sporttehetségek, tehetség-háztartás, magyar sport.